

PAPP IZABELLA: A JÁSZKUNOK SZÁZ ÉVES ÁLDOZATAI (1735-1837)

Bartsik Márton aljegyző-levéltárnok feljegyzéseiből

2014-ben tárgyalta az országgyűlés dr. Szabó Tamás és képviselőtársainak a jászkun redemptio (önmegváltás) emléknepjéről szóló önálló indítványát. A magyar parlamentben az utóbbi években ez volt az a ritka és örömteli pillanat, amikor a képviselők pártkülönbség nélkül támogattak egy javaslatot, és május 6-át Jászkun Emléknappá nyilvánította az országgyűlés.

***

A jászok és kunok az évszázadok során mindig rendkívüli terheket vállaltak a haza, a birodalom érdekében. 1861-ben Kelemen Mór, a Jászkun Kerület tiszteletbeli aljegyzője így írt erről: *”Mert ha a magyar történelem könyvét felütjük, vajon találunk-e oly megyére, kerületre, vagy városra, mely a múlt idők viszontagságainak folytán a magyar nemzet érdekében, népességének száma és erejének arányához képest annyi kitartós munkára, hosszas szenvedésre és keresztényi türelemre lett volna a sorstól rendeltetve, mint a jász-kun nép volt.”*

A jászkunok követői mégis, az országgyűlésben is több alkalommal kényszerültek az ősi kiváltságok bizonyítására, jogaik védelmezésére. Így történt a reformkorban is, amikor több mint tíz éven át, időről időre visszatérően szerepelt az országgyűlés napirendjén a *„Jászkun Kerület koordinációja”*, közigazgatási reformja. A különleges jogállású kerületet a környező vármegyék rendszerébe próbálták beilleszteni, ami kiváltságaik csorbításával járt volna együtt. Ebben az időben fokozódtak a kerületi lakosokat sújtó terhek, nőtt a kivetet adó mértéke, és komoly anyagi áldozatot jelentett a katonai beszállásolás és ellátás kötelezettsége is. A Jászkun Kerület vezetői úgy vélték, már nem elég hosszú beszédekben, beadványokban hivatkozni mindenkor rendkívüli áldozataikra. Elhatározták, hogy összegyűjtik mindazokat a dokumentumokat, melyek kiváltságaik eredetét és ebből eredő jogaikat bizonyítják. Küldöttek indultak a *„Jeles Német Rendnek Bécsben tartott Írástárába”*, de a Budai Fő Hadi Kormánysház levéltárából, és a kamarai levéltárból is gyűjtötték a jászkunok jogi helyzetére, történetére vonatkozó dokumentumokat. A munka eredményét egy 395 oldalas kötetben foglalták össze *„A Jeles Német Rend és az Egyetemes Udvari Camara Írástáraibul kiadott és a T. Kerületeket illető írásdarabok”* címmel. A jelenleg a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárban található kötet igen értékes gyűjtemény, hiszen tartalmazza a jászkunok kiváltságaival kapcsolatos iratok másolatait, a Jász-kun eladás körüli időszak fontos forrásait, a korabeli összeírások másolatait, és a Német Lovagrend magyarországi történetére vonatkozó dokumentumokat is.

A vaskos kötetet jól kiegészítette egy rendkívül szorgalmas, lelkiismeretes levéltárnok, Bartsik Márton munkája. Bartsik Márton (1805-1892) jelentős közéletti személyiség volt Jászberényben, aljegyző és levéltárnok, majd 1862-ben a jászkapitányi tisztséget is betöltötte. *„Az országgyűlési követ urak”* sürgetésére hosszú és alapos munkával tételes kimutatást készített a jászkunoknak az elmúlt száz év alatt a haza javára tett áldozatairól, mint maga írta: *„a régi jegyzőkönyveknek, számadásoknak, és a Levelestárban található régebbi irományoknak figyelmes megtekintésével”*. Táblázatba foglalva összegezte a kiállított katonák és lovak számát, a gabona és pénzadományok mennyiségét. 1838-ra készült el a terjedelmes munka, amely a következő címet viseli: *„Öszeírása a Tekintetes Nemes Jász és Két Kun Kerületek által az 1735-ik Esztendőttől kezdve az 1837-ik Évig a Haza Oltárára tett mindennemű Segedelmeknek és áldozattételeknek.”* A gondosan összeállított lista különleges olvasmány, amely bizonyos történeti áttekintést is ad a jászkunok száz évéről. Három kimutatást tartalmaz, melyek közül az első a birodalom és a haza számára tett katonáskodással kapcsolatos terheket tünteti fel időrendben. A legnagyobb „tétel” természetesen az 1745-ös

redemptio, melynek során 500 ezer rajnai forintot és ennek kamatait fizették ki a jászkunok, emellett pedig 1000 lovas katonai kiállítását vállalták. Ismeretes, hogy a jászkunok kiváltságaikért cserében háborúk idején katonai szolgálattal tartoztak. A kimutatásból azonban látható, hogy a porosz, török, majd a napóleoni háborúkon túl is milyen gyakran vették igénybe az uralkodók a jászkunok katonai és anyagi erejét. 1800-ban, a „*Nádori Nemes Lovas Ezred*” felállításakor például 1233 lovas katonát állítottak ki, és számtalan esetben került sor pótlólag is újoncok kiállítására, nagy mennyiségű gabona és pénz adományozására. A második kimutatás az évenként befizetett hadiadó összegét tartalmazza. A jászkunok katonai szolgálataik ellenére sem mentesültek a katonai beszállásolás, ellátás költségeitől. Ennek összege szerepel a harmadik kimutatásban.

A katonáskodással kapcsolatos terhek mellett a jászkunok mindig részt vállaltak az ország fejlődését, gazdagodását szolgáló egyéb kiadásokból is. Jelentős összeget adományoztak többek között a budai királyi palota építésére, a Ludovika Akadémiára, a váci süketnémák intézetére, az „elaggott vitézek intézetére”, de a Magyar Nemzeti Játékszín és a Magyar Nemzeti Múzeum felállítását is támogatták. A fentiekén kívül számos alkalommal nyújtottak „*rendkívüli segedelmet*” az uralkodónak. 1746-ban például 500 lovat ajándékoztak Öfelségének. 1793-ban 200 lovat, 1797-ben pedig 156 lovat kapott tőlük ajándékba az uralkodó. „*A folyvást tartott francia háborúnak szükségeire segedelemképpen*” 1807-ben 143.591 forintot, 1815-ben pedig 126.846 forintot fizettek a jászkunok. Igen jelentős összeget tett ki a jászkunok főbírájának, a nádornak a tiszteletdíja is, ami ugyancsak a redemptióból adódó kötelezettség volt. A három kimutatást végül így összegezte Bartsik Márton:

„A Kerületek által tett minden némű áldozatok mennyisége összesen: 11.596 katoná, 8.984 ló, 573 471 pozsonyi mérő gabona, 9.138 430 forint 38 6/8 krajcár készpénz”.

A kimutatásokat megkapták az országgyűlési követek, és munkájuk során most már konkrét adatokkal tudták alátámasztani érveiket.

A fenti, korabeli értékén valóban óriási összegből és az egyéb „áldozatokból” is látható, hogy a jászkunok az eltelt száz év alatt milyen jelentős részt vállaltak a birodalom és az ország terheiből. Az uralkodói kiváltságoknak tehát komoly ára volt, s ezt a jászkunok mindenkor becsülettel teljesítették. Az 1745-ös önmegváltással pedig az ország történetében egyedülálló módon, önerőből szerezték vissza eladott szabadságukat.

A jászkok és kunok ma is büszkén őrzik a redemptio emlékét, s a legtöbb településen megemlékeznek május 6-án a jeles napról. Az *Emléknappá nyilvánítás* szép gesztust jelent a jászkunok áldozatvállalásának, hazaszeretetének elismerésére, s tovább erősíti a hagyományőrzést, az ősök tiszteletét, a szülőföld szeretetét.

(Bartsik Márton kimutatása a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár évkönyvében olvasható: Papp Izabella: A jászkunok száz éves áldozatai. In: Zounuk 9. Szolnok, 1994. 309-339. Bartsik Márton gondosan feltüntette az általa felhasznált levéltári iratok jelzetét, így a további kutatások nyomán fontos ismereteket szerezhetünk a jászkunok történetének eddig kevésbé ismert részleteiről is.)

Bartsik Márton 1874-ben
(A festmény a Jász Múzeumban található)

Jászkun huszárok emlékműve
a Hadtörténeti Intézet udvarán

A 12. Nádor huszárezred kapitánya, 1806.